

Bájkky pre kyber-hrdinov a zvedavcov

Miriam Pilátová

Predslov pre deti

Ahojte, malí kamaráti,

za posledné obdobie zvieratká stihli urobiť veľa hlúpostí v online svete zvanom Net. Aj keď sú to niekedy loptoši, ktorí žijú na iných kontinentoch, rovnaké patálie sa môžu stať aj u nás v Európe.

Ak neviete, ako to-ktoré zvieratko vyzerá, môžete s maminkou nájsť jeho obrázok alebo navštíviť ZOO, kde práve také zvieratko majú. Rovnaké nástrahy číhajú aj na veľkých dospelákov, niekedy sa s nimi o nich skúste porozprávať.

Predslov pre dospelých

Milí dospeláci,

práve sa vám dostalo do ruky druhé pokračovanie bájok. Prvé vyšli pod názvom **Bájky pre kyber-hrdinov a detektívov**. Námety čerpám zo života detí, ale veľakrát aj nás dospelých.

Svet sa od prvého dielu zase výrazne zmenil a prináša so sebou nové príbehy o umelej inteligencii, veciach pripojených na internet, na školách sa rozmáhajúcej kyberšikane či dezinformáciách. Podme sa o tom spoločne s deťmi rozprávať.

Pod'akovanie

Pod'akovanie patrí dvom krstným otcom druhého dielu:

- pánovi Petrovi Matejovi (alias „Maťovi“), ktorý ma stále inšpiruje prostredníctvom svojho podcastu [Incident.sk](https://www.incident.sk), a
- pánovi Ivanovi Makaturovi, ktorý ma podporil v rozhodnutí, že má zmysel písať aj druhý diel a taktiež ma inšpiroval niektorými zápletkami.

Do tretice firme Poradca podnikateľa, ktorá je vydavateľom mojich bájok a v ktorej som prežila už krásnych 5 rokov.

Obsah

- **Surikata Savana, čo mala rada všetko „smart“ (internet vecí/IoT)**
- **Ospalá panda Vanda (nezdravý pobyt na sociálnych sieťach a kyberšikana)**
- **Ukradnutá identita**
- **Škola svišťa, keď žiaci smiechom pišťa (dezinformácie)**
- **Stratená polárna žiara (nesprávne zálohovanie)**
- **Neposedná poletuška (fyzická bezpečnosť)**
- **A zase tá Kika (verejné USB nabíjačky)**
- **Zvedavý Nestor (AI a deti)**
- **Tajný agent Tárjko (tajná informácia)**
- **Podozrivý dotazník (zber informácií pre krádež)**
- **BONUS: Medvedia škola**

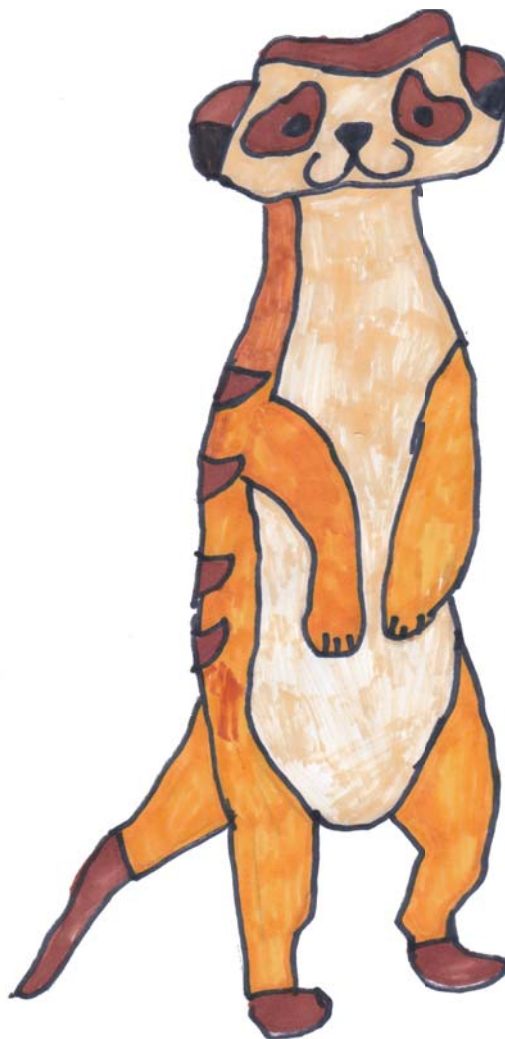
Surikata Savana, čo mala rada všetko „smart“

Ďaleko v Afrike žila surikata Savana. Už ste videli v ZOO surikatu? Je to milé čiperné zvedavé zvieratko, ktoré žije v skupinách. Savana bola neskutočne zvedavá a musela mať doma všetky novinky. Keď sa objavilo niečo „smart“, musela to mať prvá. (*Smart je po anglicky chytrý a označujú sa tak väčšinou zariadenia, ktoré je možné pripojiť na internet.*)

Prvá zo zvieratiek v okolí mala smart hodinky, merali jej tep, počet krokov za deň a keď ich prepojila s mobilom, vedeli za ňu poslať smsku a veľa ďalších vecí. Aj televízor mala smart, okrem pozerania programov hrala na televízii online hry a „skypovala“ (čítaj skajpovala) so sesternicou [*Skype (čítaj skajp) je aplikácia, ktorá umožňuje online hovory*]. Autíčko aj garážové vráta sa jej automaticky odomykali, keď sa dostala do ich blízkosti, naopak smart vysávač sa spúšťal, keď sa vzdialila z domu. Kávovar jej začal pripravovať kávu vždy o štvrtej poobede, keď sa vracala z práce. Šikovná surikata, pekne si to zariadila, čo poviete?

V susednom dome bývali surikatie dvojčičky Charlie (čítaj čarlí) a Marley (čítaj mární). Charlie bol do Savany beznádejne buchnutý, ale hanbil sa ju pozvať na rande. Marley si ho za to bratsky doberal. Poznáte to, ako to už tak medzi súrodencami býva.

Raz v noci, keď Savana už spala, ju zrazu zobudili čudné veci. Z televízie sa pustil klip neznámej kapely, vysávač začal zbesilo „pobiehať“ po byte, v kávovare sa varila kávačka. Jáj, čo sa to len deje?

Savana sa veľmi naľakala a bežala pre pomoc k susedovcom, pretože vedela, že dvojčky študujú informatiku. Marley vo dverách čosi nevrlo zavrčal a postrčil Charlieho, nech to rieši, že on na také somariny nemá náladu. Charlie bežal so Savanou k nej domov a začal robiť s besniacimi spotrebičmi poriadky. Všetky reštartoval a spolu so Savanou im zmenili heslá na ovládanie. Charlie Savane vysvetlil, že keď si kúpi čokoľvek, čo sa dá pripojiť na internet, a najmä smart veci, tak tam nemôže nechávať „továrenské“ nastavenia. *[Spotrebiče majú svoje heslo priamo od výrobcu (z továrne) a toto heslo nie je bezpečné a je ho potrebné zmeniť za svoje silné heslo.]* Ak tak neurobí, tak môže nad takýmito smart vecami a zariadeniami ľahko prevziať kontrolu niekto cudzí, ako sa to stalo Savane.

Keďže Charlie pomohol Savane, keď ho potrebovala, pozvala ho ďalší deň k sebe na obed. Slovo dalo slovo a do roka sa tí dvaja zaľúbenci zobrali. A viete, čo sa obaja dozvedeli na 5. výročie ich svadby? Za vzburou spotrebičov nebol nikto iný ako Marley. Bol to jeho plán, ako Charlieho a Savanu k sebe postrčiť.

A ako to s nimi bolo ďalej? Všetci traja si založili firmu a živil sa testovaním bezpečnosti Internetu vecí. To je označenie všetkého, čo sa dá na internet pripojiť. Savana ďalej používala smart veci, Marley nad nimi skúšal prevziať kontrolu a Charlie robil všetko pre to, aby sa mu to nepodarilo.

Ospalá panda Vanda

Bola raz jedna trieda. Bola úplne obyčajná, iba namiesto detí v nej boli malé zvieratká. Boli to rovnakí zvedaví huncúti ako deti. Stvárali rôzne lapajstvá a nezbedy. Zvieratká si stále mali čo povedať, nech už boli spolu alebo každý sám doma. A keďže žili v dobe „internetovej“, zriadili si aj svoju skupinu na nete, ktorú ich úžasná pani učiteľka s láskou volala „Kinder mafia“. Boli to riadni beťári.

Večer pred spaním si ešte zvykli vymeniť zopár správ, vtipov a pripomienok úloh na ďalší deň. Každý mal nejakú vtipnú prezývku, tzv. nick (čítaj „nik“). Najväčším klúďasom triedy bola panda Vanda. Ono to bolo dané aj tým, že bola veľká, pokojná a vždy trochu nemotorná a ospalá. Aj preto jej prezývka bola Suché Bebe, pretože vždy prvá pri skupinovom chate (čítaj „čete“) zaspala a prestala sa ozývať. Raz si písala so spolužiakmi po ôsmej, ale oči jej klipkali a sotva ich držala otvorené. Nakoniec ju spánok premohol a zaspala. Ale čo sa nestalo? Keď jej padla labka, spustila kameru a všetci videli, ako zaspala a hlasno chrápe.

Ráno sa zobudila a chystala sa do školy. Ešte skontrolovala správy a našla tam veľakrát „Chrrr.“ Pomyslela si: „Asi zase nejaký vtip, ktorý som zaspala.“ A išla veselo do školy. V škole však na ňu všetci pozerali a robili zase chrrr... To už jej prišlo podozrivé, ale keďže mala pokojnú povahu, myslela si, že ich tento výmysel skoro prejde. Lasica Alica na ňu začala pokrikovať, že nechutne slintá. „To čo má byť?“ pomyslela si. Všetci jej spolužiaci stále na ňu robili chrrr.

Nakoniec sa k nej pritočila veвериčka Evička: „Suché Bebe, ty si zaspala na nete v priamom prenose a všetci sme videli, ako zaspávaš a potom chrápeš, pretože si si omylom spustila kameru.“ „Ach jáj, tak odtiaľ vietor veje,“ zaúpela panda. Nejakto v škole prežila, ale potom doma sa jej stále objavovali „chrrr správy“, vonkoncom sa s triedou nedalo normálne baviť, každý jej posielal tieto škaredé správy a v škole na ňu pokrikovali.

Ale panda Vanda bola múdra a nenechala sa rozhodíť. Dohodla sa s pani učiteľkou na referát o tom, ako sú zvieratká rôzne a ako je dôležité sa vzájomne tolerovať. Ďalší deň vyrovnané predstúpila pred triedu a začala rozprávať o tom, že trasochvost trasie chvostíkom, ježko dupe a funí, žabka kváka, vlk zavíja a panda veľa spí. Príroda im každému dala iné prednosti a zvláštnosti a že preto je na svete tak krásne, pretože je každý iný.

Zvieratká sa zahanbili a už nikto na pandu nechrčal. A panda? Tá už nikdy po ôsmej nepúšťala skupinový chat a veselo si chrapkala bez záznamu na kamere.

Ukradnutá identita

Kdesi ďaleko v Brazílii žili sesternice lamy. Jedna bola dobrá a jedna riadna potvorka. Ta dobrá sa volala Esmeralda a tá druhá Amanda. Vzhľadovo si boli veľmi podobné, vedel ich rozlíšiť iba málokto.

Esmeralda písala obľúbený blog a natáčala zootube videá o krásach Brazílie. Mala aj profily na všetkých sociálnych sieťach, kde bola veľmi populárna a sledovaná. Jej fotky boli úžasné.

Urobila však jednu obrovskú chybu. Dala si všade užívateľské meno Esme a heslo Esme1234. Sesternica na ňu veľmi žiarlila a závidela jej úspech. V jej hlave skrsol diabolský plán: „Zničím jej život a odplaším všetkých, ktorí ju majú radi a sledujú ju. Ako na to? Ukradnem jej identitu a začnem postovať zlé a divné veci, posilať výhražné a vydieračské správy jej priateľom. Skrátka budem škodiť, ako sa len dá. Chachachá!“ Ako si naplánovala, tak aj urobila. Počkala, až sa Esme vyberie na svoju výskumnú výpravu do pralesa, kde nemá signál, ani prístup na internet, a začala konať. Na meno a heslo prišla na tretí pokus a prihlásila sa do všetkých jej účtov.

Začala dávať na internet fakt divné statusy, ako je rada, že mizne prales, že ubúdajú zvieracie druhy, o hrdinských činoch obchodníkov s divými zvieratkami a vtákmi. Blízkym lamy Esme sa mailom začala vyhrážať a posmievať. No proste škodila, ako vedela. Dokonca natočila aj falošné video, kde sa za sesternicu vydávala a na ktorom robila zle zvieratkám.

Keď sa Esme vrátila z pralesa, nikto sa s ňou nerozprával a ona netušila prečo. Mala veľa krásnych nových fotiek, zážitkov a videí, tak sa chcela s nimi pochváliť na svojich sieťach. Ale auvajs. Nevedela sa prihlásiť do svojich účtov. Heslo nefungovalo. „Čo sa to deje? Nikto sa so mnou nechce rozprávať a nefungujú mi heslá?“ Zákerná Amanda heslá pomenila, aby sa tam Esme nedostala, a ďalej páchala škody.

Celá zúfalá bežala za kamarátmi, ale všetci jej zabuchli dvere. Až na tukana Julia (čítaj: chúlia). Ten ako jeden z mála vedel sesternice od seba rozlíšiť a všimol si, že na nových príspevkoch nie je Esme, ale Amanda. Ale čo s tým? Po Amande akoby sa zľahla zem. Našťastie si Esme zadala aspoň bezpečnostnú otázku a svoj mobilný telefón. Pomocou otázky a mobilného telefónu sa jej cez správu sietí podarilo účet zablokovať, aby Amanda už nemohla páchať ďalšiu zlobu.

Následky však boli zničujúce. Jej dlho budované krásne stránky boli preč a musela začať nanovo a ešte musela všetkých presvedčiť, že posledné statusy, správy, videá neboli od nej. Bola to ťažká robota. Trvalo jej rok, kým mala aspoň zlomok svojej predchádzajúcej popularity. A užívateľské mená a heslá? Už si dala bezpečné, pre každý kanál iné a ešte aj s druhým krokom overenia, že je to skutočne ona. Niektoré skúsenosti stoja veľa slz.

A Amanda? Aj tú dohnala spravodlivosť. Čo chystala pre Esme, sa stalo aj jej. Všetci prišli na to, aká je, že to bola jej práca a prišla o všetkých priateľov. Mala z hanby kabát a musela začať odznova na inom kontinente, kde v zoo vozila deti na chrbte.

Škola svištia, keď žiaci smiechom pištia

Bola raz jedna svištia trieda a svišti v triede boli úplne ako deti na prvom stupni – ešte roztomilí, vnímaví, živí ako blšky, utáraní, ale aj zabudliví a nevedeli si ustrážiť termíny pre splnenie úloh.

Pani učiteľka s nimi preberala rôzne slová a dostali sa náhodou aj k slovám zvláštnym alebo cudzím. Tieto boli pre týchto „malkáčov“ ešte náročné, ale

veľmi ich zaujali, najmä anglické slovíčka boli veľmi populárne. Triedou lietali cez prestávky jedna radosť a pani učiteľka niekedy musela ísť aj do internetového prekladača, aby im rozumela. Všetkým sa však tieto „čudné slová“ páčili, tak im pani učiteľka dala domácu úlohu, aby si na budúcu hodinu každý jedno cudzie alebo zvláštne slovo vybral a vysvetlil, čo znamená.

Ďalší týždeň cez veľkú prestávku pred hodinou slovenčiny behal Filip medzi spolužiakmi ako divý a kamarátom čosi šepkal do ucha. Obišiel ich takto minimálne piatich. Keď začala hodina, pani učiteľka vyvolávala postupne svištíkov, aby predstavili svoje cudzie slovo. Všetko bežalo ako po masle, kým neprišla na rad skupina triednych loptošov. Prvý hovorí: „*Moje slovo je SALAMANDRA. Znamená to štiplavá saláma pre mužov. Vzniklo to spojením slov SALÁMA a ANDRO, čo je muž.*“ Pani učiteľka sa podivila a pýta sa ho, kde na to prišiel. Žiak odpovedá: „*Mi to poradil ocino. On má túto salámu veľmi rád.*“ Niektorí bystrejší žiaci už sa uškŕňali. Druhý expert: „*Moje slovo je HOAX (čítaj houks). Toto slovo je z „američtiny“ a znamená pokrik Santa Klauza, keď roznesie do komínov všetky darčeky.*“ To už sa smiala polka triedy. Tretí začal: „*Ja mám zaujímavé slovo, je to*

slovo **DEZINFORMÁCIA**. V čase pandémie bolo potrebné všetko dezinfikovať, aj informácie a takto vzniklo toto nové slovo.“

To už toho pani učiteľka mala tak akurát dosť. „Odkiaľ to chalani máte? Že vy ste nemali domácu úlohu a niekto vám to poradil?“ Ved' si poznala svojich žiakov. Filip sa tváril prenáramne nenápadne. „Filip, máš s tým niečo spoločné?“ Filip celý očervenel, ale zapieral ešte zopár minút.

Vysvitlo, že si to celé Filip pripravil a takto kamarátov obrgánil. Všetci dostali za úlohu do budúcej hodiny si pripraviť vysvetlenie „svojho“ zvláštneho slova.

Pani učiteľka svištíkom povedala: „Pozor deti, nie každý kamarát, ktorý sa tvári ako kamarát, ním aj je. Nad informáciami je potrebné sa zamyslieť, či to nie je úplná hlúposť, overiť si ich aj niekde inde, napr. u rodiča alebo niektorej pani učiteľky. Potom nebudete na smiech ostatným. Domáce úlohy si musíte splniť doma, preto sú domáce.“

Žiaci vysvetlili svoje slová na ďalšej hodine takto:

SALAMANDRA

Salamandra škvrnitá je obojživelník s krátkymi nôžkami a dlhým silným chvostom. Má čierne-žlté sfarbenie, malú hlavu so zaguľatenými ústami a s očami, ktoré vyzerajú, akoby sa práva zľakla.

HOAX

Je to podvodná, poplašná a hlavne falošná správa, ktorú niekto zámerne vytvoril. Často sa šíri najmä na sociálnych sieťach s cieľom vyvolať poplach, paniku.

DEZINFORMÁCIA

Zámerné uvedenie nesprávnych informácií, uvedenie do omylu.

Vedeli by ste deti vysvetliť, čím sa líši dezinformácia od hoaxu?

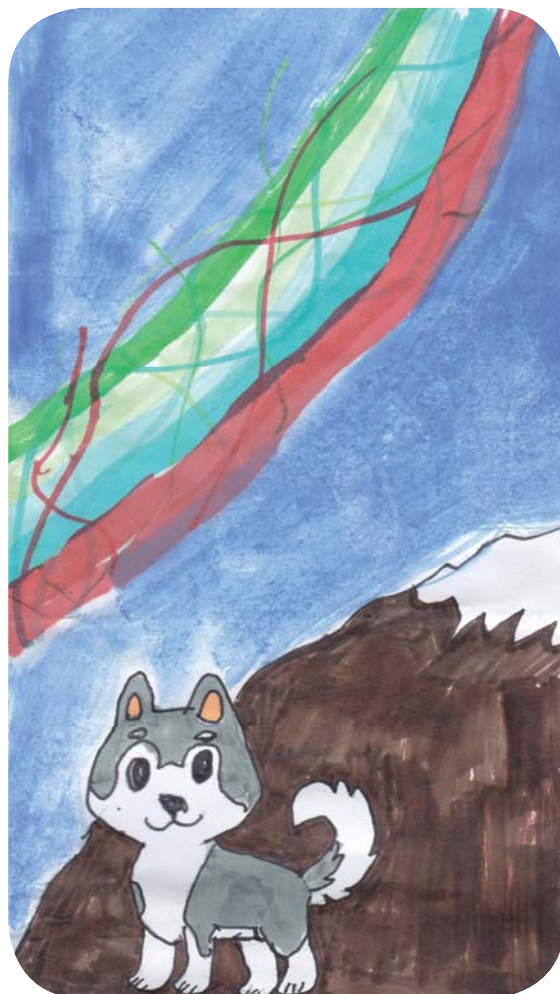
Stratená polárna žiara

Kdesi ďaleko na Islande žili dvaja psí súrodenci huskyovia, silný chlapík Sky (čítaj skaj) a nežná laptoška Star. Organizovali poznávacie pobyty pre turistov a ich špecialitou boli naháňačky za polárnou žiarou spolu s fotografovaním. Preto sa ich dve chaty volali Aurora a Borealis. Tak sa totiž cudzím slovom povie polárna žiara.

Raz sa k nim objednala na pobyt veľmi dôležitá výprava – zástupcovia celosvetovej cestovnej agentúry a chceli ich zážitkový program zaradiť do svojej ponuky. Najskôr však plánovali odskúšať na vlastnej koži tento pobyt a vyfotiť si nebeské divadlo – žiaru. Sky a Star z toho boli riadne vystresovaní, pretože im veľmi záležalo na tom, aby všetko bolo tip-top.

V deň pobytu hotelový džíp priviezol očakávanú psiu skupinu, ktorá sa skladala z afganského chrta, nemeckej dogy a japonského akita inu. Ak nevieš, ako vyzerajú, pozri na nete, akí sú to fešáci. Už pri vykladaní kufrov začalo husto snežiť. Návštevníci boli riadne netrpezliví a chceli čím skôr žiaru vidieť a vyfotiť. Tá sa však rada ukazuje najmä trpezlivým. Sky a Star ich zopár dní museli presviedčať, že počasiu sa nedá poručiť a že si musia počkať na priaznivé podmienky. Na štvrtý deň to vyzeralo nádejne, skočili do 2 džípov a hurá za dobrodružstvom. Šťastie im prialo, polárna žiara bola prenádherná, každému z výpravy aj celej skupinke Sky urobil neskutočné množstvo fotiek, ktoré boli súčasťou turistického balíčka.

Skupinka sa spokojne vracala domov, návštevníci si v spoločenskej miestnosti dali horúcu čokoládu a Sky šiel stiahnuť do ich súkromnej

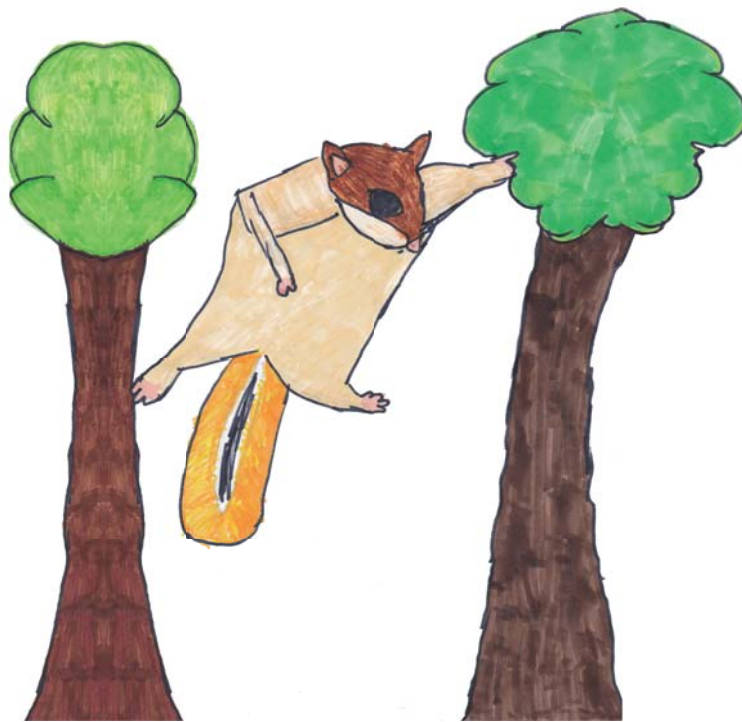
chatky fotky na disk, aby mal fotoaparát pripravený pre ďalšiu výpravu. Deň na to išli na výpravu na ľadovec. Medzitým sa v chatke huskyov pokazilo kúrenie a o chvíľku už bola vo všetkých miestnostiach riadna zima. Keď sa Sky vrátil večer z výletu, dal všetko do poriadku, ale ejha... Disk odmietal poslušnosť, prosto sa v tej zime pokazil. Sky bol veľmi nešťastný, nemal žiadnu ďalšiu kópiu fotiek chrta, dogy a akita v pozadí s polárnou žiarou. Nešťastný zložil hlavu medzi ruky. „Čo len budem robiť?“ Započula ho Star a pýta sa: „Čo sa stalo?“ Braček jej všetko povedal a smutne zvesil plecia. Star sa pousmiala: „Nebud' smutný, disk kúpime nový a bude dobre.“ „Nebude,“ vykrikol Sky, „boli tam jediné kópie fotiek našej dôležitej návštevy! Takto nás isto nezaradia do svojej ponuky.“ „Ty truhlík, však ja každý večer zálohujem náš disk na disk v hlavnej chate. Všetky fotky nájdeme tam, stiahneš si ich zase k sebe, upravíš, vytlačíš ako fotoknihu a všetko dobre dopadne.“

Ako povedala, tak aj bolo. Ich pobyt zaradili do celosvetovej ponuky, chaty mali plné na celý rok dopredu a Sky už vedel, že keď má niečo dôležité, je treba mať vždy aj zálohu, keby sa skrátka niečo pokazilo.

Neposedná poletuška

Niekde ďaleko v himalájských lesoch žila poletuška Nanga. Viete, čo je to za zvieratko? Predstavte si našu veveričku, ktorá má na bokoch medzi prednými a zadnými labkami trošku väčšiu kožu. Tú potom natiahne ako krídla. Keď skočí z výšky stromu, môže potom plachtiť ako paraglajdisti, čo skáču na Slovensku z kopcov s tým zvláštnym padákom.

Nanga mala veľa kamarátok a založili si firmu obchodníčok na prenájom (*keď nemáš vlastných obchodníkov, tak si týchto za peniažky požičiaš*). Oslovovali zákazníkov najmä telefonicky alebo cez maily, takže mohli pracovať kdekoľvek. Boli to šikovnice, poznali veľa cudzích jazykov a v podnikaní sa im veľmi darilo. Pracovali v spoločnej kancelárii alebo z domu, ako sa im práve chcelo či nechcelo. Preto si často nosili notebook so sebou, aby sa ráno po prebudení mohli rozhodnúť podľa nálady, či sa vyberú von alebo budú pracovať z teplučkého domáceho peleštekú.

Nanga však z kancelárie nikdy nešla priamo domov, vždy sa stavila s kamarátmi na kávu alebo si zaplachtiť z najvyššieho stromu v okolí, aby jej stres pracovného dňa pekne vyfučal z hlavy. S notebookom si starosti nerobila, šuch ho pod krík a hor sa na strom.

Nevedela však, že ju sleduje závistlivý poletušiak Makalu. Závidel jej úspech v podnikaní a chcel jej uškodiť, iba čakal na vhodnú príležitosť. A tá práve prišla! Prikradol sa ku kríku, notebook jej ukradol a fujazdil rýchlo preč. Našťastie plachtil v blízkosti aj poletušiak Parbat, ktorý bol do Nangy tajne zalúbený. Stočil sa smerom za Makalom, chytil ho a notebook mu vzal.

Potom si tíško sadol pod strom a čakal, kým Nanga príde po svoj notebook. S úsmevom od ucha k uchu po prenádhernom plachtení začala hľadať svoj počítač. Ten však nikde! Veľmi sa zľakla, mala tam celý svoj podnikateľský svet, kontakty na stovky zákazníkov! To by bol jej koniec. Parbat ju nenechal dlho trápiť, vyskočil na nohy a firemný poklad jej podal. Nanga nechápavo pozerala. Neskôr sa dozvedela, ako to všetko bolo, ale ten moment strachu ju naučil, že nikde notebook netreba nechávať.

Od tých čias si zodpovedne odnesie notebook domov, ak to nejde, nespustí ho z očí a ešte si ho aj zabezpečila, aby sa nikto k údajom v ňom nedostal, aj keby sa zlodejovi podarilo ho uchmatnúť.

A zase tá Kika

S Kikou sme sa už raz stretli. Je to opička, reportérka, ktorá veľa cestuje po svete. Už raz ju nachytali na hruškách pri pripájaní sa na nezabezpečenú WiFi (bezdrôtovú sieť) a prišla o všetky svoje peniažky. Túto chybu už nikdy znovu neurobila.

V júni sa vypravila do Škótska napísať reportáž o legendárnej Lochneskej príšere. Tentoraz si ale zabudla nabiť mobil. Až na letisku pred odletom zistila, že sa jej telefón vybíja, píplu na ňom: „Zostáva vám 16 % batérie.“ „Jáj, rýchlučko si treba mobil nabiť. Všetka v Škótsku je iná zástrčka a tú ja nemám, aj vlastnú nabíjačku som zabudla!“ prebehlo jej hlavou. Rozhliadla sa a čo nevidí? Na lavičke je verejná nabíjacia USB stanica, aj káblík z nej trčí. „Juchú, som zachránená, presne pasuje na môj mobil!“

Tak si Kika nabila telefón doplna, odpojila sa od nabíjačky, vypla mobil pred nástupom do lietadla a veselo si letí smer Škótsko.

Hneď po prúde sa však začali diať veci! Zapla telefón a mala jednu správu za druhou od svojich rozhnevaných kolegov a známych. Prečo? Tá nabíjačka totiž nebola len nabíjačkou. Niektorý, kto chcel škodiť, upravil nabíjačku tak, že do nej vložil maličký počítač, ktorý počas nabíjania dostal do telefónu takého zlého počítačového červíka. Ten nesprátny červík – vírus – potom začal posielat z Kikinho telefónu škaredé SMSky všetkým kamarátom, ktorých telefónne čísla mala Kika v telefóne uložené. A to sa im veru nepáčilo. Netušili, že to neposiela Kika, ale vírus v jej telefóne, a tak sa pustili do nej.

Kika bola veľmi nešťastná, ale už raz jej pomohol z kaše kolega, tak si vyprosila od človeka z lietadla mobil a kolegovi zavolala. Kike odporučil, nech si tam kúpi iný mobil a používa ten. Všetko sa nakoniec vyriešilo, ale Kika mala veľa čo vysvetľovať. Už sa nikdy nepripojí na neznámu nabíjačku. Nosí si všade svoju špeciálnu a žiadnemu cudziemu „drôtku“ už nedôveruje.

Zvedavý Nestor

Kdesi na Novom Zélande žila rodinka papagájov. Ich malý syn Nestor bol veľmi múdry a veľmi zvedavý. Všetko chcel vedieť, na všetko sa pýtal, každú záhadu chcel rozlúsknuť. Mama už z neho bola zúfalá, v hlave jej bežalo: „Otázka, otázka, otázka!“ Nestor mal ešte dvoch mladších súrodencov a aj tým sa mama potrebovala venovať.

Raz sa tak malý papagáj hral s mobilom a objavil, že mobil s ním vie rozprávať a odpovedať mu na otázky – stačí stlačiť jedno tlačidlo na boku. Na mamu sa práve hneval, pretože ho škaredo zahriakla, nech už je pri všetkých papagájoch aspoň chvíľku ticho. Tajomný hlas z prístroja mal s jeho otázkami trpezlivosť a neúnavne mu na všetky odpovedal od samého rána, kedy chalanisko otvorilo oči, až kým mu v noci únavou nepadli viečka. Ba dokonca bol čím ďalej viac presvedčený, že je jeho nový priateľ múdrejší ako jeho rodičia a má ho oveľa radšej.

Postupne prestával so svojou rodinou stále viac komunikovať a pozeral iba do mobilu, dokonca sa s telefónom začal aj skrývať, nasadil si slúchadlá a nevedel o reálnom svete okolo seba. Došlo to tak ďaleko, že už ani nechcel lietať do papagájej školy, však na čo, keď sa všetko môže učiť doma online.

Keď už týždeň mama nedostala od syna ani jednu otázku, začalo jej to byť podozrivé. Nenápadne začala sledovať, čo ten malý lapaj celé dni stvára. Jááj, beda, však on už k tomu mobilu takmer prirástol! Začal sa na papagája správať dosť zvláštne, často by si jeden myslel, že je skôr vták

kiwi. To, čo viackrát počul, začal považovať za fakt a ako taký papagáj to všade opakoval.

Prezradil mobilu, že má rád fialovú a hneď mal veľa ponúk, čo fialového by si mohol kúpiť. Keby mal prístup k peniažkom, celá jeho izbička by asi bola fialová. Dokonca sa zabúdala k mame túliť, a to si nikdy predtým nenechal ujsť. Sekal zobákom po svojich súrodencoch a na mamu sa vedel nepekne oboriť.

Mama pochopila: „Zle je. Chcem naspäť svojho zvedavého pána Otáznika, čo sa ma stále niečo pýta.“ Ale bola to ťažká robota, postupne každý večer zaradila pred spaním „čas desiatich otázok“. Nestor sa bránil, frflal, ale nakoniec vždy 10 otázok „vypotil“. Väčšinou to boli praktické témy zo sveta papagájov, na ktoré vie odpoveď iba papagáj a najlepšie ten, ktorý ťa pozná a má ťa rád.

Raz to zase Nestor prehnel s časom stráveným na mobile, střípla mu nôžka a nešťastne spadol z konára a poranil si ju. Hlas z mobilu mu začal vymenovávať, čo všetko s nohou môže mať, 20 najbližších lekárov v okolí a pod. Ale láskyplné krídlo, ktoré ho pritúli, k dispozícii nemal. S tým priletela mama, Nestora zobrala pod krídlo, nôžku mu obviazala. Našťastie nebola zlomená. A ešte mu dala pusinku na čielko a hneď to menej bolelo. Tajomný hlas z mobilu môže byť užitočný, ale Nestor už vie, že srdiečko mamy nenahradí.

Tajný agent Tárajko

Ďaleko v Amerike je jedna škola pre medvedíkov čistotných. Viete deti, ako taký medvedík vyzerá? Má cez očka škrabošku ako lupič z kreslených filmov. Do tejto školy chodili dvaja nerozluční kamaráti Peťko a Paťko. Všetko robili spoločne, úlohy, prezentácie, behali spolu po vonku, skrátka všetko. Keď ste niekde videli Peťka, mohli ste si byť istí, že Paťko nie je ďaleko.

Peťko pochádzal z rodiny ochrancov, v Amerike sa im hovorí bodyguardi. Jeho otec strážil jednu veľmi populárnu speváčku. Malý Peťko o tom vedel a občas sa dozvedel, aj kam a kedy bude ocinko speváčku sprevádzať. Mal prísne zakázané akékoľvek informácie o klientoch komukoľvek mimo svoju rodinu prezradiť. Ocinko mu vždy hovoril, že tieto informácie sú prísne tajné.

Raz mu Paťko v škole povedal, že jeho oco vezie slávneho gitaristu na koncert do blízkeho mesta. Peťko si povedal: „Hmmm, keď Paťko mi mohol takého informácie povedať, môžem aj ja, však to je to isté a aj tak si hovoríme všetko.“ A prezradil mu, že jeho oco tam v tú istú dobu vezie tiež svoju speváčku.

Paťko netušil, že je to tajné a akonáhle prišiel domov, hneď to prezradil svojmu ocovi, vedľa ktorého stál spomínaný gitarista. Gitarista bol do speváčky nešťastne zalúbený a informáciu využil na to, aby sa mohol k nej bližšie dostať. To speváčku veľmi nehnevalo, informácia mohla uniknúť iba od ich ochrancov. Nikto iný ju nevedel. Vypovedala Peťkovmu ocovi zmluvu, keď nevie držať jazyk za zubami. Našla si iných ochrancov. Peťko

s ocinkom sa poučili, že niektoré tajomstvá sú pre deti príliš veľké a keď je niečo tajné, môže sa informáciu dozvedieť iba ten, komu je určená. Peťko za trest musel na brigádu a jeho ocinko už si dával väčší pozor, aby sa malý lapaj nedozvedel niečo, čo nemá vedieť.

A Paťko? Ten zostal s Peťkom stále kamarát, iba si už nehovoria informácie zo sveta dospelých. Nikdy neviete komu a ako to môže uškodiť.

Podozrivý dotazník

Malý vrabec Branko rád trávil čas na internete. Pozeral videá, čítal si o zvieratkách, zisťoval, kde sa čo stalo a najradšej mal kvízy a súťaže. Raz našiel jednu fakt výbornú: VYPLŇ DOTAZNÍK A VYHRAJ HRÁČSKY NOTEBOOK. Hneď sa zasn timer, čo všetko by ešte mohol s takýmto novým notebookom na internete skúsiť. Na nič nečakal a začal vyplňať:

E-mail: *branko@mail.sk*

Aký máš teraz notebook?

Vrabcovo 1200

Akú máš televíziu? *Vrabsung 600*

Akú inú elektroniku používaš? *Mobil, tablet, herný box, čítačku*

Vyplň adresu, kam ti máme doručiť tvoju výhru: *Branko Vrabec, Lipová 7, Vrabcovo*

Kedy vás môžeme zastihnúť s výhrou doma: *Každý deň od 15:00 hod. až do rána 7:30 hod.*

Branko celý spokojný odoslal vyplnený dotazník a už sa tešil, kedy mu nový notebook prinesú.

Na druhej strane si však dotazník prečítal škorec Gusto, známy zlodej, ktorý takto oklamal už veľa vrabčiekov. Keď prišiel druhý deň Branko zo školy, nielenže nemal nový notebook, nemal ani ten starý, ba ani televíziu a ďalšie veci. Gusto si presne podľa dotazníka vytipoval čas, kedy nikto nie je doma a všetko vrabčekomcom ukradol. Branko veľmi plakal. Mal však šťastie, škorca už dlhšiu dobu sledovala polícia a zlodeja chytila aj s lupom. Všetko nešťastnej rodine vrátili.

A vrabčekovci? Riadne Brankovi spolu s ujom policajtom „vyčistili žalúdok“, vysvetlili mu, čo urobil zle.

Viete deti, čo to bolo?

Isto nevypíňajte žiadny podozrivý dotazník s osobnými informáciami, kým sa neporadíte s mamou, ockom či pani učiteľkou. Nikdy nemôžete vedieť, aký škorec na druhej strane striehne.

BONUS: Medvedia škola

V jednom lese žijú zvieratká pekne pospolu. Väčšinou sa k sebe správajú pekne, ale sú aj také – no čo vám poviem – nepodarené, ktoré robia zlobu. V lese žije aj rodinka medvedov. Otec medveď Maťo je veľmi múdry a veľa toho vie. Tie bystrejšie zvieratká k nemu chodia po radu.

Maťo sa zaujíma o všetko, čo sa ťuštne okolo internetu, a pozná figle tých, ktorí na internete chcú škodiť. Rád zvieratkám pomáha, preto založil so synom medvediu školu. Škola učí všetky zvedavé zvieratká, ako bezpečne pracovať s počítačom alebo mobilom a ako sa chrániť pred nespratníkmi, ktorí chcú ostatným zle. Naučil ich, ako si zariadenia správne nastaviť, na čo si dať pozor a ako rozpoznať, že ich chce niekto napáliť.

V lese kedysi bývala líška Eliška, bola veľmi múdra, ale správala sa k zvieratkám otrasne. Každý sa radšej skryl, keď išla po lese. Líška si povedala, že sa presťahuje „do lepšieho“ a veru tak aj spravila. Ale odniesla si so sebou hnev na všetkých z lesa a chcela sa im pomstiť. Eliška sa v šírom svete naučila programovať a dala sa dokopy s podivnou partičkou, ktorá vydierala zvieratká na internete a robila im zle, ako len mohla. Eliškin život bol nákladný a riadne pracovať sa jej nechcelo. Preto si požičala od „kamarátov“ škodlivý program a zamaskovaný ho poslala všetkým zvieratkám z lesa na ich email.

Tie zvieratká, ktoré pozorne počúvali v medvedej škole, poznali, že s emailom niečo nie je v poriadku a na nič neklikali a hneď volali Maťovi. Maťo mail preskúmal a zistil, ako sa veci majú, že škodlivý program v maile

hľadá cestu do počítača. Ak sa mu to podarí, zamkne nešťastníkom všetko, čo v počítači majú. Po celom lese potom rýchlo poslali varovanie, nech zvieratká hlavne na nič v maile neklikajú. Niektorí však už klikli. Ach, beda. Ale ani tých nenechal Maťo v štichu, rýchlo počítač odpojili od siete, vyčistili a dokonca sa im aj podarilo počítač odomknúť. Ale nie všetci mali také šťastie, niektorí ani nevedeli, že takého šikovného Maťa v lese majú a o všetko v počítači prišli alebo si minuli peniažky na výkupné, ktorá požadovala líška za odomknutie počítača. A myslíte, že po zaplatení splnila, čo slúbila? Ale kdeže, peniaze utratila a pomyslela si, že nech si pomôžu sami, ako vedia. Od nej žiadny kľúč nedostanú.

A prečo nebolo zlo potrestané? Bolo, ale oveľa neskôr. Líšku sa po čase podarilo vypátrať a išla rovno za mreže, ale to už zvieratkám ich peniaze nevrátilo.

Preto je dobré poznať múdreho medveďa, veľa sa od neho naučiť a mať ho na svojej strane.

O autorke

Miriam Pilátová pracuje v spoločnosti Poradca podnikateľa ako manažérka produktovej skupiny a šéfredaktorka odborného portálu Bezpečnosť v praxi, ktorý sa zameriava na informačnú bezpečnosť, bezpečnosť pri práci a ochranu životného prostredia. Pri svojej práci je každý deň v kontakte s informáciami, odborníkmi na bezpečnosť a stretáva sa s bezpečnostnými incidentmi.

V prípade vášho záujmu, námetu môžete autorku kontaktovať na e-mailovej adrese: pilatova@pp.sk.

Poteší sa aj detským obrázkom inšpirovaným bájkami.

*Ďakujem všetkým našim autorom
a partnerom, ktorí ma inšpirovali
ku vzniku týchto bájok.
Bez vás by to nešlo.*

Miriam Pilátová

Miriam Pilátová

Za každou bájkou je výnimočný človek

Odborné konzultácie: Peter Matej (šéfredaktor, www.incident.sk),
Ivan Makatura (generálny riaditeľ, [Kompetenčné
a certifikačné centrum kybernetickej bezpečnosti](#))

Jazykové korektúry: Veronika Virgulová

Ilustrácie: Tamara Pilátová

Grafické spracovanie: Jozef Kotačka

Publikácia je nepredajná, určená na voľné šírenie.

Vydala spoločnosť Poradca podnikateľa, Žilina.

ISBN 978-80-8186-141-3